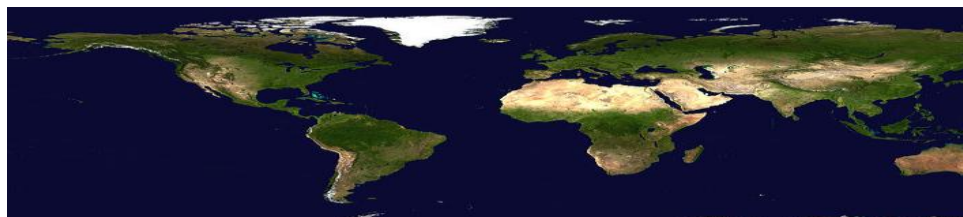

Εισαγωγή στο Συγκριτικό Δίκαιο

Μάθημα 5^ο : Πανόραμα Δικαιϊκών συστημάτων-Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

Αν. Καθηγήτρια: Χριστίνα Δεληγιάννη-Δημητράκου
Νομική Σχολή

Foto: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Land_shallow_topo_2048.jpg

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

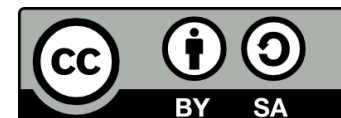

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΧΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Πανόραμα Δικαιϊκών συστημάτων-Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

Πολυδικαιικότητα ή νομικός πλουραλισμός: Συνύπαρξη σύγχρονου δικαίου με ένα ή περισσότερα παραδοσιακά δίκαια

- I. **Παραδοσιακά Δίκαια:** Μουσουλμανικό δίκαιο, Ινδουϊκό, δίκαιο, Αφρικανικά εθιμικά δίκαια, Παραδοσιακά δίκαια της Άπω Ανατολής

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

I Παραδοσιακά δίκαια

- Μουσουλμανικό δίκαιο
- ❖ Απαρτίζεται από κανόνες που αντλούν την ισχύ τους από τον Θεό και όχι από κρατικογενείς κανόνες. Οι θρησκευτικοί κανόνες του ΜΔ δεν ρυθμίζουν μόνο τις σχέσεις πιστών με την εκκλησία. Ρυθμίζουν όλες τις πτυχές του κοινωνικού βίου.

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

I Παραδοσιακά δίκαια

- Μουσουλμανικό δίκαιο
  - ❖ Ισλαμικό δίκαιο. Shari'a Ιερός Ισλαμικός Νόμος
  - ❖ Fiqh= Γνώση των κανόνων που διαμόρφωσαν μέσω της ερμηνείας του Ιερού Ισλαμικού Νόμου οι νομομαθείς και οι εκπρόσωποι της εκτελεστικής και της δικαστικής εξουσίας
  - ❖ Θεόπεμπτες πηγές= Κοράνι/Sunna

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

I Παραδοσιακά δίκαια

- **Μουσουλμανικό δίκαιο:** αποτελεί τον πυρήνα του δικαίου σε πάνω από 50 χώρες που εκπροσωπούν πάνω από ένα δισεκατομμύριο ανθρώπων
- ❖ Πηγές που έχουν διαμορφωθεί από την ανθρώπινη σκέψη:
ijma =σύμφωνη γνώμη της μουσουλμανικής κοινότητας/**kiyas**=αναλογία/**ijtihad** ερμηνεία
- ❖ Αμετάβλητο του ΜΔ?= μόνο οι εξ αποκαλύψεως πηγές= Κοράνι και Sunnah.
Όχι οι πηγές που διαμορφώθηκαν από την ανθρώπινη σκέψη

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

- I Παραδοσιακά δίκαια
- **Μουσουλμανικό δίκαιο:** πολυμορφία και διαφορετικότητα ΜΔ
- Πολιτική διαμάχη για διαδοχή του Μωάμεθ -Σχίσμα Σουνιτών και Σιιτών
- Δυναστεία Ομαϋάδων (661-750 μ.Χ.) 1^ο επεκτατισμός/2^ο Δικαστική εξουσία σε ανεξάρτητους δικαστές που εφαρμόζαν ελεύθερη ερμηνεία Ra'γ.
- Τέλος της δυναστείας των Ομαϋάδων: Διχασμός ανάμεσα στους Αχλ Αλ Χαντίθ που βασίζονταν στις αξιόπιστες αναφορές αυθεντικών μαρτύρων Hadith και τους οπαδούς του Abu Hanifa που υποστήριζαν ότι οι δικαστές θα πρέπει να χρησιμοποιούν την ελεύθερη κρίση Ra'γ

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

- I Παραδοσιακά δίκαια
- Μουσουλμανικό δίκαιο: Πολυμορφία ΜΔ
Σχολές νομικής σκέψης:
χαναφίτες/χαμπαλίτες/μαλεκίτες/σαφαήτες= σουνίτικο Ισλαμ
Δωδεκαδίτες, Ισμαϊλίτες, Ζαΐντ= Σιιτικό Ισλάμ
Μεταβολή του ΜΔ: Από εξ αποκαλύψεως δίκαιο μετατράπηκε σε
Δίκαιο των Νομομαθών

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

- I Παραδοσιακά δίκαια
  - Μουσουλμανικό δίκαιο: Πολυμορφία ΜΔ
- 10^{ος} αιώνας' =Αποδυνάμωση της δυναστείας των Αββασιδών =
Οι νομικοί δεν πρέπει να βασίζονται στην ελεύθερη κρίση.
Πρέπει να αρκούνται στη μίμηση taqlid
- Πάγωμα του Ισλαμικού δικαίου. Έκλεισαν οι πύλες της ijtihad
Οι ελεύθερη ερμηνεία υπήρχε πάντοτε

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

- I Παραδοσιακά δίκαια
- **Ινδουϊκό Δίκαιο:** εφαρμόζεται σε πάνω από 860 εκατομμύρια ψυχές που κατοικούν στις Ινδίες, Πακιστάν, Σιγκαπούρη, Βιρμανία και Μαλαισία .Στην Ανατολική Αφρική επίσης και ειδικότερα στην Κένυα Ουγκάντα και Τανζανία υπάρχουν επίσης ινδουϊστικές μειονότητες

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

- I Παραδοσιακά δίκαια
- **Ινδουϊκό Δίκαιο:** Δίκαιο της ινδουϊκής κοινωνίας που δημιουργήθηκε μέσα από ιερά κείμενα πολλές χιλιετίες πριν τη γέννηση του Χριστού
- Ο ινδουϊσμός δεν είναι μόνο ένα δόγμα. Εκφράζει επίσης μια αντίληψη για τον κόσμο και για τον τρόπο συμπεριφοράς των ανθρώπων

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

- I Παραδοσιακά δίκαια
- Ινδουϊκό Δίκαιο: Η οικουμένη είναι ο Θεός. Άνθρωποι και ζώα μετέχουν στο θείο. Αποτελούν μια πτυχή του. Υπάρχει όμως ιεραρχία ανάμεσα στα δημιουργήματα της φύσης. Οι άνθρωποι προσδιορίζονται ανάλογα με την τάξη ή κάστα στην οποία ανήκουν.
- Στο ινδουϊκό δίκαιο αυτό που έχει σημασία είναι η συμπεριφορά των ανθρώπων. Η στάση τους και οι δράσεις τους έχουν καταγραφεί σε συλλογές τα **Sastras** (επιστήμες)

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

- I Παραδοσιακά δίκαια
- Ινδουϊκό Δίκαιο: Έχουμε τρία είδη Sastras που αντιστοιχούν σε τρεις παράγοντες προσδιοριστικούς της ανθρώπινης συμπεριφοράς: **στην αρετή, στο συμφέρον και στην ευχαρίστηση**: dharma-sastra=κανόνες ηθικής συμπεριφοράς.
- **Arhta-sastra** ωφελιμισμός/κανόνες για την ικανοποίηση των συμφερόντων και την άσκηση της εξουσίας
- **Kama-sastra**=κανόνες που αφορούν στη σωματική ευχαρίστηση και οι οποίοι χαρίζουν ευχάριστη ζωή

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

- I Παραδοσιακά δίκαια
- **Ινδουϊκό Δίκαιο:** dharma-sastra=κανόνες ηθικής συμπεριφοράς. Πρόκειται για κανόνες που σχετίζονται στην ουσία με το δίκαιο το οποίο όμως δεν είναι υποχρεωτικό. Συνιστά ένα ιδεώδες που θα πρέπει να φθάσει κανείς .

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

- I Παραδοσιακά δίκαια
- **Ινδουϊκό Δίκαιο:** Οι κανόνες dharma- arhta- kama- δεν εφαρμόζονται σε όλους με τον ίδιο τρόπο. Οι γυναίκες λ.χ. δεν υπόκεινται στους κανόνες του dharma και του artha

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

- I Παραδοσιακά δίκαια
- **Αφρικανικά αυτόχθονα δίκαια:** χθόνια δίκαια.
Χαρακτηριστικό της χθόνιας νομικής παράδοσης είναι η προφορικότητα. Οι διδασκαλίες του παρελθόντος διατηρούνται μέσω της ομιλίας και της μνήμης.
- Οι προσπάθειες καταγραφής οφείλονται σε αποικιοκρατικές πολιτικές και επέφεραν αλλοιώσεις.

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

- I Παραδοσιακά δίκαια
- Αφρικανικά αυτόχθονα δίκαια:
- Βασικά χαρακτηριστικά τους: **ιδέα της αλληλεγγύης, μη κατοχύρωση δικαιωμάτων**. Οι κανόνες που αφορούν τις προσωπικές σχέσεις και το καθεστώς ιδιοκτησίας εφαρμόζονται μέσω διαδικασιών συνδιαλλαγής

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

- I Παραδοσιακά δίκαια
- **Δίκαια Άπω Ανατολής:**
- Κοφούκιος 555-479 πΧ'. Δίδαξε στους ανθρώπους πώς να συμπεριφέρονται ώστε να μη διαταραχθεί η *κοσμική αρμονία*
- Κομφουκιανισμός: Κοινωνική ηθική φιλοσοφία.
- Επιδιώκει να διδάξει παρά να τιμωρήσει. Βασικός άξονας της είναι το *λι δηλαδή η πειθώ*. Το δίκαιο έχει ηθικές ιδιότητες. Όταν η ηθική διαπνέει τις πράξεις των κυβερνητών αρκεί για να επιτευχθεί η κοινωνική τάξη και η κοσμική αρμονία

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

- I Παραδοσιακά δίκαια
- **Κινέζικο δίκαιο.** Επηρέαστηκε από τον Κομφουκιανισμό και από το ρεύμα του Νομικισμού που επηρέασε πολλές κινέζικες κυβερνήσεις και ειδικότερα τη δυναστεία των Qin που ένωσε την Κίνα το 221 π.Χ.
- **Ο Νομικισμός** πρέσβευε ότι η κοινωνική ζωή θα έπρεπε να διέπεται αυστηρά από το θετικό δίκαιο= φα =όργανο της κρατικής εξουσίας

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

I Παραδοσιακά δίκαια

- Κινέζικο δίκαιο:** **Φα** κατώτερο από **Λι** αλλά αναγκαίο
- 7^ο αιώνα υπήρχαν κώδικες στο ποινικό και διοικητικό δίκαιο
- Ιδιωτικές σχέσεις διέπονταν από το **Λι**. Μη προσφυγή στα δικαστήρια.
- ✓ Συνδιαλλαγή-Διαίτησία

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

I Παραδοσιακά δίκαια

- **Ιαπωνικό δίκαιο:** Κομφουκιανισμός-Βουδισμός σε μια αυστηρή φεουδαρχική κοινωνία. Τυφλή υπακοή στους ιεραρχικά ανώτερους. Το δίκαιο λειτουργούσε αποκλειστικά και μόνο ως μέσο καταστολής.

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

II. Σύγχρονη εφαρμογή του ισλαμικού δικαίου:

1. τα μοντέλα

- Ισλαμικό δίκαιο ως έμμεση πηγή έμπνευσης του νομοθέτη: Αίγυπτος, Πακιστάν, Αλγερία. Μαρόκο Τυνησία, Λίβανος
- Συνταγματική αναγνώριση Ισλαμικού Δικαίου ως έμμεσης πηγής του θετικού δικαίου (Πακιστάν, Αίγυπτος)
- Άμεση εφαρμογή Ισλαμικού Δικαίου: Σαουδική Αραβία
- Πλήρης εκκοσμίκευση (Τουρκία)

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

2. Το Ισλαμικό Δίκαιο στην ελληνική έννομη τάξη Δικαίου

- Σύμβαση Κωνσταντινούπολης Ελλάδος-Τουρκίας 2.7.1881.(Άρθρα 3, 8): εφαρμογή Ιερού Μουσουλμανικού Νόμου σε οικογενειακές και κληρονομικές σχέσεις Ελλήνων μουσουλμάνων πολιτών
- Συνθήκη Αθηνών 1/14.11.1913 (Άρθρα 8, 11 παρ. 8 εδ. 2) :Δικαιοδοσία Μουφτή σε θέματα διαζυγίου, επιτροπείας, κηδεμονίας, χειραφείας, ισλαμικών διαθηκών και εξ' αδιαθέτου κληρονομικής διαδοχής Ελλήνων μουσουλμάνων πολιτών

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

2. Το Ισλαμικό Δίκαιο στην ελληνική έννομη τάξη Δικαίου

- Νόμος 147/1914 άρθρο 4/ Νόμος 2345/1920 προς εκτέλεση των παραπάνω διεθνών κανόνων: Ρύθμιση δικαιοδοσίας Μουφτή
- Άρθρο 14 Συνθήκης Σεβρών 10.8.1920/ άρθρο 45 Συνθήκης Λωζάννης: Ελληνικό Κράτος οφείλει να πάρει μέτρα για να διασφαλίσει στη μουσ. μειονότητα Δυτ. Θράκης υπαγωγή στα μουσουλμανικά έθιμα στα ζητήματα προσωπικής κατάστασης και σχέσεων οικ. δικαίου

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

- Χώρες αντίθετα όπως η Σαουδική Αραβία εφαρμόζουν άμεσα το κλασικό ισλαμικό δίκαιο

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

- Ο ΑΚ και ΚπολΔ δεν άλλαξαν αυτό το καθεστώς
- Αδικαιολόγητη διεύρυνση δικαιοδοσίας του Μουφτή
- Διχογνωμία σχετικά με τα υποκειμενικά όρια της δικαιοδοσίας του Διχογνωμία σχετικά με τις έννομες σχέσεις που υπάγονται στη δικαιοδοσία του

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

- Μολονότι η δικαιοδοσία του Μουφτή είναι συντρέχουσα τα ελληνικά δικαστήρια αρνούνται να εξετάσουν υποθέσεις μουσουλμανικού δικαίου- Τις παραπέμπουν δηλ. στα ιεροδικεία
- Μολονότι τα ελληνικά δικαστήρια έχουν δυνάμει του Ν. 1920/1991 εξουσία να ελέγχουν τη συνταγματικότητα των αποφάσεων του Μουφτή, αποφεύγουν συνήθως να το κάνουν.

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

III. Σύγχρονα δίκαια Άπω Ανατολής

- Ιαπωνικό δίκαιο:

- Εκσυγχρονισμός ξεκινά στο τέλος του 19^{ου} αιώνα. Στην αρχή κυριάρχησε η γαλλική επιρροή (Boissonade).
- 1895 Ιαπωνικός ΑΚ γερμανικό πρότυπο
- Μετά 2^ο παγκόσμιο πόλεμο εκσυγχρονισμός του δημοσίου δικαίου με πρότυπα τα δίκαια της Γερμανίας και των ΗΠΑ.

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

III. Σύγχρονα δίκαια Άπω Ανατολής

- **Ιαπωνικό δίκαιο:**

- Διατήρηση παραδοσιακών στοιχείων όσον αφορά την πρόσβαση στα δικαστήρια.
- Στο εργατικό δίκαιο επίσης (απεργία/ και εντατικοποίηση της εργασίας/ αυτοκτονίες εργοδοτών χρόνος εργασίας/ ισότητα των φύλων)

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

III. Σύγχρονα δίκαια της Άπω Ανατολής

- **Κινέζικο Δίκαιο:** Πρώτος εκσυγχρονισμός 1911-1949 (αστική εθνικιστική δημοκρατία> Δικαστήρια δυτικού τύπου /κώδικες γαλλικής έμπνευσης
- Κομμουνιστική Επανάσταση. Σοβιετική επιρροή
- Μάο Τσε Τουγκ 1966-1976 Πολιτιστική επανάσταση- Εξαφάνιση του δικαίου
- 1976- Σύστημα σοσιαλιστικής οικονομίας της αγοράς

Δίκαια εκτός του Δυτικού Πολιτισμού

I Σύγχρονα δίκαια της Άπω Ανατολής

- **Κινέζικο Δίκαιο:**

- 1976- Σύστημα σοσιαλιστικής οικονομίας της αγοράς

- Κινέζικος ΑΚ 1987

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Ιωάννης Γιαννακέλος
Θεσσαλονίκη, Μάιος 2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

